

*О. В. Алейнікова,
к. е. н., доцент, докторант, Класичний приватний університет*

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Проведено аналіз механізму бюджетного фінансування аграрного сектора економіки. Визначено основні підходи щодо його реформування.

The analysis of mechanism of the budgetary financing of agrarian sector of economy is conducted. Basic approaches are certain in relation to his reformation.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, виробництво, механізм бюджетного фінансування, реформування, сільське господарство.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У світовій практиці одним з найбільш важливих інструментів державного регулювання вважається бюджетна політика держави, що передбачає перерозподіл національного доходу для розв'язання першочергових завдань аграрного сектора [1, с. 6].

Подолання кризової ситуації в аграрному секторі без активної державної участі неможливе. Тому важливим напрямом удосконалення управління регіональним агропромисловим виробництвом в сучасних умовах є організація практичного застосування системи державної підтримки сільського господарства та сільських територій шляхом формування і реалізації програм економічного й соціального розвитку регіону. Нині в державі здійснюється реформування системи державної підтримки сільського господарства як галузі у двох напрямках: перший — підтримка сільськогосподарських товаровиробників; другий — загальногалузева підтримка. Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників має забезпечувати їхню фінансову самодостатність, компенсацію втрат від диспаритету цін. Загальногалузева ж підтримка призначена для забезпечення необхідного рівня інноваційного розвитку галузі.

Удосконалення на регіональному рівні форм і методів управління агропромисловим виробництвом набуває досить важливого державного значення, вектор якого спрямовується на нарощування обсягів і підвищення

ефективності виробництва сільськогосподарської продукції на місцях. Результати управлінської діяльності в регіоні у поєднанні зі здійсненням ефективного управління безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах, корпоративних структурах, товариствах, кооперативах тощо виступає дієвим організаційно-економічним засобом створення конкурентоспроможного виробництва в аграрній сфері, забезпечення виходження його у світове ринкове співтовариство.

Бюджетне фінансування аграрного сектора має свою специфіку. Воно складається не тільки з фінансування бюджетних послуг, але із фінансування програм підтримки тваринництва, рослинництва, компенсації витрат на ресурси, програми пільгового кредитування тощо. Кожна з програм підтримки сільського господарства визначається власними цілями та методами реалізації, однак потребує особливих підходів до оцінки ефективності бюджетних витрат, які в Україні практично не застосовуються. Тому очевидно, що в умовах обмеженості бюджетних коштів перед державою постає завдання ефективного їх використання [2, с. 4].

На початковому етапі трансформації економіки політика бюджетної підтримки сільськогосподарського виробництва виявилась найбільш консервативною і закритою для участі в її реформуванні іншими зацікавленими суб'єктами, а також недоступною для контролю громадськими професійними організаціями, створеними аграрними підприємствами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні розробки з проблем спеціалізації і кооперації аграрного сектора економіки здійснені такими відомими вченими, як М.П. Александров, А.П. Азізов, В.Г. Андрійчук, В.Я. Амбросов, І.Ф. Баланюк, П.П. Борщевський, О.В. Крисальний, С.Й. Кутіков, І.І. Лукінов, А.С. Лисецький, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, К.П. Оболенський, О.М. Онищенко, К.І. Олефір, П.П. Перцев, Д.К. Прейгер, І.Н. Романенко, П.Т. Саблук, А.І. Сміслов, Ю.Д. Ступалов, І.Н. Топіха, М.І. Туган-Барановський, О.В. Чаянов, О.М. Шестопаля, П.В. Щепієнко, В.В. Юрчишин.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз механізму бюджетного фінансування аграрного сектора економіки, визначення основних підходів щодо його реформування. Основну увагу необхідно приділяти таким завданням, як збільшення сум бюджетних надходжень та ефективного їх використання, найбільш складним серед яких є визначення ефективності використання бюджетних коштів. Це пов'язано із відсутністю загальноприйнятих вартісних показників оцінки рівня державної підтримки аграрного сектора економіки. Таким чином, ускладнюється вибір ефективних проектів у процесі формування державного бюджету та подальший контроль за цільовим використанням коштів. Така державна підтримка не здійснює і не може здійснювати позитивного впливу на розвиток аграрного виробництва. Кошти державного бюджету повинні спрямовуватися на фінансування загальнонаціональних програм довгострокового розвитку аграрного сектора економіки.

У державі передбачається здійснення глибокого реформування системи державної підтримки сільського господарства як галузі у двох напрямках: перший — це підтримка сільськогосподарських товаровиробників; другий — загальногалузева підтримка.

Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників має забезпечувати їхню фінансову самодостатність, компенсацію втрат від диспаритету цін. Стосовно загальногалузевої підтримки, то вона призначена для забезпечення необхідного рівня інноваційного розвитку галузі.

РЕЗУЛЬТАТИ

Більшість науковців ототожнюють державну підтримку аграрного сектора із його бюджетною підтримкою. З нашої точки зору, констатувати, що рівень державної підтримки сільського господарства визначається обсягом загальних бюджетних коштів, які виділяються для галузі, є абсолютно неправильним. Це також викликано тим, що підвищення обсягів фінансування галузі не завжди

супроводжується покращенням загальноекономічної ситуації в сільському господарстві.

Державна бюджетна підтримка аграрного сектора економіки — це сукупність фінансових ресурсів у системі державних видатків, спрямованих на фінансування його розвитку. Щодо державної підтримки аграрного сектора економіки — це сукупність заходів підтримки, спрямованих на забезпечення його конкурентоспроможності й створення сприятливих умов функціонування. Крім того, бюджетна підтримка аграрного сектора економіки є складовою частиною державної підтримки.

Державна підтримка займає головне місце серед великої кількості різноманітних інструментів державного регулювання аграрного сектора економіки. Це пов'язано, насамперед, як з об'єктивними особливостями функціонування сільського господарства, забезпеченням продовольчої безпеки держави, так і, розвитком сільської місцевості.

Сутність державної підтримки сільського господарства визначають як систему політико-правових, організаційних, економічних, соціальних, екологічних, етнокультурних та інших дій, пов'язаних із внутрішнім і зовнішнім розвитком галузей аграрної сфери [3, с. 8].

Враховуючи велику кількість видів державної підтримки аграрного сектора економіки, ми пропонуємо класифікувати їх за певними критеріями:

1. За способом підтримки сільського господарства:

- бюджетна — це сукупність фінансових ресурсів видаткової частини бюджетів усіх рівнів з метою задоволення бюджетних послуг, а також розробка і реалізація програм регулювання аграрного сектора економіки;
- позабюджетна — заходи економічної політики, які не вимагають фінансових засобів державного або місцевих бюджетів для забезпечення розвитку сільського господарства.

2. За способом впливу на галузь:

- пряма;
- непряма.

3. За терміном її здійснення:

- короткострокова;
- середньострокова;
- довгострокова.

4. За умовами Світової Організації торгівлі (СОТ):

- заходи "жовтого кошика";
- заходи "зеленого кошика";
- заходи "синього кошика".

5. За методикою ОЕСР:

- оцінка підтримки виробників (PSE);
- оцінка підтримки споживачів (CSE);
- загальна оцінка підтримки (TSE).

Виходячи з багатокритеріальності оцінки ефективності державної підтримки аграрного сектора еконо-

міки, її можна вимірювати (в залежності від об'єкта підтримки і обраного критерію) за відповідною системою показників [4; 5]. З точки зору забезпечення соціально-економічних потреб населення, до системи показників вимірювання ефективності державної підтримки галузі належать наступні:

"Оцінка підтримки виробника" (PSE — producer support estimate):

$$PSE_i = (P_i^d - P_i^r) + (S_i - T_i) \quad (1),$$

де, P_i^d — внутрішня ціна виробника продукції i ;

P_i^r — світова ціна на продукцію i ;

S_i, T_i — прями субсидії і податки при виробництві продукції.

Це один із комплексних показників, який включає оцінку широкого кола заходів державної підтримки аграрного сектора, зокрема субсидії та непрямі податки. PSE дозволяє визначити річну грошову вартість валового перерозподілу ресурсів від споживачів і платників податків на підтримку сільськогосподарських товаровиробників у результаті здійснення державної політики підтримки.

З метою здійснення міжнародних порівнянь використовується відносний показник PSE, який визначається відношенням показника оцінки підтримки виробника у грошовому (вартісному) вираженні до суми валової виручки, одержаної виробниками сільськогосподарської продукції у внутрішніх цінах і бюджетних трансферах виробників:

$$PSE\% = \frac{PSE}{\sum_i P_i^d Q_i + (S - T)} * 100\% \quad (2),$$

де $\sum_i P_i^d Q_i$ — вартість реалізованої i -тої продукції у внутрішніх цінах.

Номінальний коефіцієнт підтримки виробника (NACp):

$$NACp = \frac{1}{100 - PSE\%} * 100\% = \frac{PSE}{\sum_i P_i^b Q_i} + 1 \quad (3),$$

де $\sum_i P_i^b Q_i$ — вартість реалізованої i -тої продукції у світових цінах.

Цей показник дозволяє визначити загальний обсяг доходів виробника у світових ринкових цінах без бюджетної підтримки.

"Оцінка підтримки споживача" (CSE — consumer support estimate):

$$CSE = (Pr_i^d - P_i^b) + S_i \quad (4),$$

де Pr_i^d — внутрішня роздрібна ціна на i -тий продукт;

P_i^b — світова ціна на i -тий продукт;

S_i — опосередкована бюджетна дотація споживачам i -того продукту в результаті реалізації аграрної політики держави.

Показник CSE визначає грошову вартість перерозподілу ресурсів до або від споживачів сільськогосподарської продукції за рік в результаті

реалізації державної політики підтримки.

Відносний показник CSE визначається аналогічно відносного показника PSE і розраховується відношенням вартісного показника оцінки підтримки споживача до вартості загального споживання товарів вітчизняного виробництва з врахуванням бюджетної підтримки споживачів:

$$CSE = \frac{CSE}{\sum_i P_i^d Q_i - TC} * 100 \quad (5),$$

де $\sum_i P_i^d Q_i$ — вартість продукції, яка споживається, у внутрішніх цінах;

TC — трансфери споживачам від платників податків.

Номінальний коефіцієнт підтримки споживача (NACc):

$$NACc = \frac{1}{100 - CSE\%} * 100\% = \frac{CSE}{\sum_i P_i^b Q_i} + 1 \quad (6),$$

де $\sum_i P_i^b Q_i$ — вартість спожитої i -тої продукції у світових цінах.

Номінальний коефіцієнт захисту (NPC — nominal protection coefficient):

$$NPC = \frac{P_i^d}{P_i^r} \quad (7).$$

Це один із найпростіших показників державної підтримки аграрного сектора економіки, оскільки оцінює співвідношення внутрішніх і світових цін. При цьому важливо враховувати окремі обмеження значень цього показника. Так, якщо $NPC > 1$, це означає, що держава підтримує вітчизняного виробника, і чим більший цей показник, тим більший вплив держави на ринок конкретного продукту. І, навпаки, при $NPC < 1$ сільське господарство не має підтримки, що може розцінюватися як непряме оподаткування. Водночас у такому випадку споживачі отримують непрямі субсидії. При $NPC = 1$ має місце нейтральна державна політика. У більшості країн ОЕСР показник NPC перебуває в межах 1,2 і 2, а в країнах, що розвиваються, цей показник нижче нуля. Основним його недоліком є неврахування впливу державної політики на ринок засобів виробництва.

Загальна оцінка підтримки (TSE — total support estimate) — визначає загальну суму трансфертів, яку отримує сільське господарство від платників податків та споживачів, за винятком надходжень від імпортного мита у результаті політики підтримки галузі [5]:

$$TSE = \frac{CSE}{\sum_i P_i^d Q_i - TC} * 100 \quad (8).$$

Усі ці показники розраховуються в країнах Організації економічного співробітництва та розвитку

(ОЕСР) з метою оцінки рівня державної підтримки аграрного сектора економіки. Так, для цілей СОР розраховується такий показник, як Агрегована міра підтримки.

Агрегована міра підтримки (AMS — aggregate measure of support). Цей коефіцієнт показує ступінь впливу внутрішньої політики на умови міжнародної торгівлі і розраховується за формулою:

$$AMS_i = (P_i^d - P_i^r) * Q_i + S_i - T_i \quad (9),$$

де, P_i^d — внутрішня ціна виробника продукції i ;

P_i^r — світова ціна на продукцію i ;

Q_i — обсяг реалізації продукції i ;

S_i, T_i — субсидії і податки при виробництві продукції i , причому S_i включає тільки субсидії, які є мірами "жовтого кошика".

У цілому, слід відмітити, що в умовах сьогодення сільськогосподарський товаровиробник повинен орієнтуватися на зовнішнє середовище та намагатися максимально реалізувати власні ринкові можливості, тому що входження галузі на зовнішні ринки буде супроводжуватися додатковим вкладенням коштів і жорсткою конкурентною боротьбою.

Основною проблемою бюджетної політики у сфері підтримки сільського господарства вважається відсутність адекватних механізмів визначення обсягів та напрямів фінансування сільського господарства. Через відсутність довгострокової стратегії розвитку АПК напрямки підтримки аграрного сектора в бюджеті не завжди кореспондуються з цілями аграрної політики. Необхідно зазначити, що при запровадженні тієї чи іншої програми бюджетної підтримки сільського господарства не завжди можна побачити її економічне обґрунтування. Окрім того, при формуванні бюджетних програм не завжди враховуються регіональні особливості сільськогосподарського виробництва.

Для аграрного сектора винятково важливим є питання передбачуваності бюджетної підтримки, оскільки підтримка, як правило, має програмний характер. Бюджетні програми запроваджуються на відповідному проміжку часу і реалізуються з метою досягнення конкретних цілей державної аграрної політики. Таким чином, бюджетні програми щодо розвитку сільського господарства характеризуються наступним:

— обсяги фінансування є меншими, ніж фактична потреба. При цьому щодо деяких програм існують значні щорічні відхилення в фінансуванні;

— при розробці бюджетних програм не завжди вдається враховувати сезонність сільськогосподарського виробництва та регіональні потреби у тій чи іншій програмі;

— переважними користувачами бюджетної підтримки є сільськогосподарські підприємства (або крупно-

товарні виробники), лише деякі програми поширюються на усіх товаровиробників (це, зокрема: доплати за молодняк ВРХ підвищених вагових кондицій, кондиційних свиней та курей-бройлерів; доплати за поголів'я вівцематок і ярок старше одного року; підтримка розвитку бджільництва та ін.);

— серед сільськогосподарських підприємств також не всі мають однаковий доступ до бюджетного фінансування;

— при виділенні бюджетних асигнувань не повною мірою враховується, як вплине реалізація програми на показники ефективності сільськогосподарського виробництва та дохід товаровиробників.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що чинна в Україні система бюджетного планування в аграрному секторі має низку істотних недоліків, що перешкоджають підвищенню ефективності бюджетних витрат на нього, а також утруднюють міжнародні порівняння цих витрат. Один із головних недоліків пов'язаний з недосконалістю бюджетного процесу, зокрема з відсутністю обґрунтованих норм планування бюджетних витрат на аграрний сектор [6, с. 22—23].

Для аграрного сектора це особливо важливо, оскільки підтримка, як правило, має програмний характер протягом обмеженого проміжку часу і зумовлена необхідністю досягнення конкретних цілей державної аграрної політики. Тому до того часу, поки ці цілі й вплив бюджетних витрат на їх досягнення чітко не визначені, немає достатніх підстав робити висновок щодо обґрунтованості обсягів бюджетних витрат на підтримку сільського господарства. Дотримання цих умов дозволить при плануванні витрат бюджету враховувати поставлені завдання, полегшить моніторинг виконання програм та їх оцінку за підсумками бюджетного року [7, с. 263].

Враховуючи ряд об'єктивних та суб'єктивних особливостей функціонування сільського господарства, виникає потреба державної підтримки та стимулювання сільськогосподарського виробництва. Це питання набуває найбільшої актуальності й пов'язане з вступом України до Світової організації торгівлі.

Формування шляхів динамічного розвитку аграрного сектора економіки з метою підвищення його конкурентоспроможності є основним завданням держави на завершальному етапі вступу України до Світової організації торгівлі. У своїй діяльності СОР керується такими основними умовами: 1) торгівля без дискримінації, тобто забезпечення рівноправних прав у торгівлі товарами і послугами усім країнам, включаючи імпортерів; 2) регулювання торгівлі переважно тарифними методами; 3) відмова від кількісних та інших обмежень; 4) прозорість торговельної

політики, тобто усі національні заходи мають здійснюватися на основі законодавства і слід забезпечити відкритий доступ до інформації усім країнам-учасникам; 5) врегулювання торговельних спорів шляхом проведення консультацій, переговорів тощо. Крім того, лібералізація міжнародної торгівлі є основним напрямом діяльності організації.

Проте, для здійснення структурних перетворень, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства необхідні заходи, які стимулювали б товаровиробника до підвищення ефективності виробництва та формували сприятливі умови для ведення агробізнесу.

Сільське господарство України й досі стикається зі структурними проблемами, які суттєво знижують рентабельність сільськогосподарських підприємств і добробут людей, котрі безпосередньо та опосередковано залежать від аграрної сфери. Загалом, існує достатнє підґрунтя для того, щоб держава направляла ресурси на вирішення структурних проблем через надання суспільних благ, щоб стимулювати розвиток аграрного сектора. Державі слід це робити, оскільки міжнародний досвід показує, що державні витрати на програми зі сприяння розвитку, такі як сільськогосподарські дослідження і розробки, дорадчі служби, освіта, сільська інфраструктура, системи контролю за безпекою та якістю продуктів харчування, розвиток сільської місцевості — є найважливішими рушійними силами розвитку сільського господарства і забезпечення його конкурентоздатності [8, с. 19].

У подальшому основний акцент аграрної політики повинен бути зміщений на користь підтримки бюджетних послуг. Безумовно, таке реформування заходів бюджетної підтримки пов'язане з певними ускладненнями, зокрема нормативного та законодавчого забезпечення, необхідністю відпрацювання фінансових механізмів, науково-методологічного обґрунтування критеріїв та показників виділення коштів за бюджетними програмами.

ВИСНОВКИ

Назріла необхідність на законодавчому рівні переглянути державні та галузеві програми розвитку сільського господарства і привести їх у відповідність до вимог СОР. Програми підтримки повинні стимулювати розвиток ринкових механізмів та конкуренцію, бути спрямовані на досягнення конкретних цілей й розраховані на відповідну цільову групу отримувачів бюджетних ресурсів.

В якості пріоритетних напрямів бюджетної політики України щодо сільського господарства можна виділити: запровадження енергозберігаючих технологій, зокрема біопалива; докорінне поліпшення земель; організація органічного землероб-

ства; будівництво тваринницьких комплексів; розвиток інфраструктури аграрного ринку та систем його моніторингу; підтримка страхування аграрних ризиків тощо.

При розробці основних підходів до реформування бюджетної підтримки сільського господарства необхідно враховувати інтереси різних суб'єктів: держави, в особі органів державного управління в галузі; сільськогосподарських товаровиробників; підприємств харчової та переробної промисловості; трейдерів; постачальників матеріально-технічних ресурсів; професійних організацій і об'єднань в АПК та всього населення країни в цілому. Адаже економічні інтереси учасників цього процесу, як відомо, є різними, тому важливо для кожного із учасників мати повну інформацію щодо власної економічної, соціальної вигоди та потенційних ризиків. Для удосконалення механізму прийняття і реалізації бюджетних програм необхідно розробити й впровадити систему критеріїв та показників ефективності по відношенню до кожної цільової групи.

Якщо для держави при обґрунтуванні прийняття рішення щодо запровадження тієї чи іншої бюджетної програми підтримки важливо враховувати, як зміняться макроекономічні показники та рівень продовольчої безпеки країни, для аграрних підприємств — розмір збільшення прибутку, то для населення — якість та зниження вартості харчових продуктів. Для розробки системи таких критеріїв і показників необхідно, перш за все, чітко визначити та класифікувати основні можливі мотиви участі в механізмі бюджетної підтримки для кожної із зацікавлених груп.

У подальшому необхідно змінити принципи розробки бюджетних програм підтримки аграрного сектора таким чином, щоб були враховані інтереси кожного регіону України. Цього можна досягнути лише за умови, коли бюджетні програми почнуть формуватись, починаючи з районного рівня, при чіткому обґрунтуванні потреб в бюджетних ресурсах та запланованих фінансово-виробничих показників діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Важливим завданням районної ланки також є поширення інформації про бюджетні програми у найбільш доступний для її користувачів спосіб, забезпечення рівного доступу товаровиробників до бюджетних ресурсів та контроль за цільовим використанням бюджетних коштів.

На обласному рівні ця інформація перевіряється, узагальнюється та в подальшому контролюється хід її виконання. До основних функцій на центральному рівні можна віднести розробку основних цілей аграрної політики і забезпечення їх реалізації бюджетним фінансуванням у по-

трібних обсягах, формування загальних правил гри та виконання контрольних функцій, здійснення моніторингу ефективності реалізації тієї чи іншої бюджетної програми й внесення за потреби необхідних коректив. При такому підході політика бюджетної підтримки сільського господарства буде більш відкритою для суспільства, відповідатиме міжнародній практиці реалізації та найголовніше — значно підвищиться ефективність використання бюджетних ресурсів [1, с. 10—11].

Ефективність існуючої державної підтримки сільського господарства залишається незадовільною, хоча відбуваються деякі зрушення у розвитку галузі.

До основних причин низької ефективності державної підтримки аграрного сектора України слід віднести, насамперед:

1. Формування цілей розвитку галузі прийнятних більше для планової економіки, ніж для ринкової.
2. Використання механізмів аграрної політики з метою вирішення окремих питань, які належать до соціальної політики.
3. Невідповідність механізмів підтримки аграрного сектора вимогам нової ролі виробників сільськогосподарської продукції.

Крім того, важливий вплив на державну підтримку аграрної сфери має відсутність адекватної інституційної підтримки сільського господарства; наявність прямого втручання в ринок, що зумовлює невизначеність на ньому та підриває довіру до державних програм; застосування непрямого оподаткування аграрного сектора через експортні мита, регіональні заборони на вільний рух продукції, контроль за цінами, борги з експортного ПДВ та дорогі послуги регуляторних установ; невідповідність механізмів підтримки вимогам СОТ тощо.

Усе це є результатом того, що Україна здійснила лише поверхневі реформи в аграрному секторі і здійснює державну підтримку недореформованого сектора без чіткого бачення стратегії його розвитку.

Основними проблемами бюджетного субсидування в Україні є:

- 1) відсутність довготермінового фінансового плану;
- 2) недофінансування запланованих програм;
- 3) неоптимальний час розподілу субсидій;
- 4) обмеження бюджетного фінансування окремих програм.

Існуюча система бюджетної підтримки аграрного сектора в Україні не відповідає умовам ринкової економіки. Слід зазначити, що суттєве збільшення обсягів фінансування з державного бюджету вимагає змін у підходах до формування і використання бюджетних коштів.

Процес підвищення ефективності використання бюджетних коштів ви-

магає їх комплексного фінансування за державними програмами підтримки. У зв'язку з цим доцільно запровадити програмно-цільовий підхід до управління бюджетним процесом. Його суть полягає в узгодженні державних витрат з одержаним результатом. Програмно-цільовий метод дозволить підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Для України ця справа відносно нова, тому є можливості для її удосконалення. Насамперед, потрібне обґрунтування цільових програм за змістом, розмірами фінансування і термінами виконання. В аграрному секторі економіки значна кількість програм не є цільовими, що ускладнює аналіз та оцінку їх реалізації.

Отже, роль держави у підтримці розвитку аграрного сектора економіки слід вважати одним із основних чинників, здатних стабілізувати функціонування аграрного сектора економіки. Проте державне втручання повинно бути таким, щоб, з одного боку, уникнути надмірного впливу державних органів на функціонування галузі, оскільки це може призвести до зменшення інновацій та інших негативних факторів. З другого боку, держава повинна створити економічне середовище, забезпечити необхідні умови успішного розвитку галузі, враховуючи специфіку її функціонування.

Література:

1. Діброва А.Д. Механізм бюджетної підтримки сільського господарства України // Агросвіт. — 2007. — № 15. — С. 6—11.
2. Галушко В.П. Методологічні та практичні аспекти оцінки рівня державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників в Україні / В.П. Галушко, А.Д. Діброва, Л.В. Діброва // Економка АПК. — 2006. — № 3. — С. 3—11.
3. Крисальний О.В. Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні // Економіка АПК. — 1998. — № 7. — С. 8—12.
4. Methodology for the measurement of support and use in policy evaluation: <http://www.oecd.org>.
5. OECD in Figures: Statistics on the member countries OECD — Paris, 2006. — 96 p.
6. Скидан О.В. Удосконалення бюджетної класифікації витрат на аграрний сектор / О.В. Скидан // Фінанси України. — 2006. — № 6. — С. 22—23.
7. Серова Е. Перспективи реформування аграрної політики Росії / Е.Серова, Н.Карлова, Т.Тихонова, И.Храмова, О.Шик // Общество и экономика. — 2004. — № 7—8. — С. 254—302.
8. Зоря С. Покращення фіскальної політики щодо сільського господарства України / Зоря С. — К.: Світовий банк, 2006. — С. 19—20.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2010 р.